МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 2(21)

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2009

УДК 330-339; 321.7; 159.9
ББК 65.9(4УКР)я43
М43

Редакційна колегія

Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф. — головний редактор
Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — заступник головного редактора
Саєвич І. Г., канд. філол. наук — відповідальний редактор
Чирков В. М. — відповідальний редактор за випуск

Економічні науки

Баєва О. В., д-р біол. наук, проф., Дахно І. І., д-р екон. наук, проф., Дмитренко Г. А., д-р екон. наук, проф., Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф., Куроченко О. В., д-р екон. наук, проф., Радзієвський О. І., д-р екон. наук, Федоренко В. Г., д-р екон. наук, проф., Швець В. Я., д-р екон. наук, проф.

Психологічні науки

Балл Г. А., д-р психол. наук, проф., Лігоцький А. О., д-р пед. наук, проф., Ложкін Г. В., д-р психол. наук, проф., Приходько Ю. О., д-р психол. наук, проф., Синьов В. М., д-р пед. наук, проф., Чернуха Н. М., д-р пед. наук, проф., Чуприков А. П., д-р мед. наук, проф.

Політичні науки

Антонюк О. В., д-р політ. наук, проф., Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф., Бідзюра І. П., д-р політ. наук, Варзар І. М., д-р політ. наук, проф., Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф., Хижняк І. А., д-р іст. наук, проф., Храмов В. О., д-р політ. наук, проф., Шуба О. В., д-р політ. наук, проф.

Юридичні науки

Александров Ю. В., канд. юрид. наук, проф., Ануфрієв М. І., канд. юрид. наук, проф., Бородін І. Л., д-р юрид. наук, проф., Бандурка О. О., д-р юрид. наук, проф., Корнієнко М. І., канд. юрид. наук, проф., Марчук В. М., д-р юрид. наук, проф., Подоляка А. М., канд. юрид. наук

Міжрегіональна Академія управління персоналом.
Наукові праці МАУП / Редкол.: В. Б. Захожай (голов. ред.) та ін. — К. : МАУП, 2001. — Вип. 1. —
ISBN 966-608-120-2

К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. — Вип. 2(21). — 196 с.: іл. — Бібліогр. в кінці ст.
ISBN 978-966-608-993-2

У збірнику наукових праць публікуються статті науковців, які займаються проблемами розвитку економіки, політології, психології і права.

Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, кого цікавить розвиток науки в Україні.

Збірник "Наукові праці МАУП" зареєстровано Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України (свідоцтво від 11.04.02 за № 6048, серія КВ) як наукове видання, в якому висвітлюються результати наукових досліджень в галузях економіки, політології, соціології, психології, права, матеріалів наукових конференцій.

Вищою атестаційною комісією України "Наукові праці МАУП" визнано як фахове видання з економічних і психологічних наук (за постановою Президії ВАК України № 1-05/6 від 14 червня 2007 р.).

ББК 65.9(4УКР)я43+88я43

ISBN 966-608-120-2
ISBN 978-966-608-993-2

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2009
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ 5

Давиденко А. П., Мирков Г.
Зміна парадигми в державному управлінні 5

Спиридонов В. В.
Социальные программы Украины и источники их финансирования 12

Мушкин И. М.
Нематериальная мотивация производительности труда 18

Юсеф Н. Н., Ґараханлу Фарназ
Двостороннє співробітництво України з Ісламською Республікою Іран у стратегічно важливих галузях економіки 23

Задорожний В. П.
Реструктуризація інвестиційного потенціалу в системі механізмів державного управління 26

Янгалічев Р. Н., Верпаховська С. М.
Методологічні та методичні підходи до визначення ступеня податкового навантаження на підприємство 34

Сафонова А. С.
Теоретико-методологічні аспекти категорій "капітал" і "міжнародний рух капіталу" 40

Вугар Мехтиол Назаров
Проблемы развития предпринимательства в Азербайджанской Республике в условиях интенсивного экономического развития 48

Мохамад Камалалдеен Алжафа
Экономический курс Сирийской Арабской Республики в условиях глобализации 52

Андрєєва Х. П.
Учасники інвестиційних процесів на ринку фінансових послуг 56

Нетудыхатко Н. С.
Факторы управления развитием предприятий туристического бизнеса 61

Колосінський Є. Ю.
Уніфікація корпоративної фінансової звітності як вияв глобалізаційних тенденцій 69

Аль-Тмейзі А. Ю.
Впровадження міжнародного досвіду для розвитку українських авіакомпаній 75

Олійник О. Д.
Механізм побудови контрольної діяльності податкових органів в Україні 79

Халамендик В. Д.
Становлення і розвиток початкової та гімназійної освіти півдня України (друга половина XIX — початок XX ст.) 87

Ґранатуров Ю. І.
Особливості реалізації прав громадян через механізм місцевого самоврядування (досвід демократичних країн) 90

Шарапов С. В.
Використання бюрократичних інструментів в адміністративному управлінні підприємством 96

Дворніков В. М.
Банкрутство як економічне явище 105

Пророченко Є. В.
Підтримка і зобов'язання аграрного виробництва України в контексті вимог Світової організації торгівлі 112

Михайленко О. В.
Прибуток як об'єкт бухгалтерського і податкового обліку 118

Степанець Н. М.
Сільська загальноосвітня школа I ступеня: управлінський аспект 124

Шевченко С. О.
Державний фінансовий аудит в діяльності бюджетних установ 128

Нестерова С. Л.
Об'єкт торгівлі на сучасному ринку страхових послуг. Дискусійні питання 132

Альохін В. І.
Конфліктологічна парадигма та її евристичний потенціал у вивченні кризи й кризових явищ 137

Верпаховська С. М.
Економічні передумови податкового планування та обов'язки податкової системи у перехідній економіці 143

Буланова Д. С., Диніна К. С.
Сучасні концептуальні підходи до визначення поняття конкуренції 148

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ 154

Вакуліч Т. М.
Ідентифікація насильства в сім'ї: можливості щодо типологізації основних виявів 154

Стасенкова Т. В.
Професійна самореалізація жінки як показник особистісного зростання 160

Ярема Н. Ю.
Професійна діяльність практичних психологів ОВС в умовах миротворчих місій 165

Бойчук І. І.
Психологічні чинники професійного становлення особистості майбутніх учителів музики 170

Шипілов В. А.
Формування національної культури старшокласників загальноосвітньої школи в контексті завдань Болонської декларації 175

Проскуріна В. А.
Чинники виникнення комунікативних бар'єрів та їх вияв у студентської молоді 179

Рижиков В. С., Якібчук М. І.
Характеристика психологічних якостей і властивостей особистості — лідера профспілкової організації 184

Коваль А. М., Чуприкова О. Г.
Типологія особистості підлітків, які складають групу ризику суїцидальної поведінки 187

Відомості про авторів 192

УДК 347.728.1

О. В. МИХАЙЛЕНКО

Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

ПРИБУТОК ЯК ОБ'ЄКТ БУХГАЛТЕРСЬКОГО І ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ

Наукові праці МАУП, 2009, вип. 2(21), с. 118–123

Розглядаються проблеми визначення й оцінювання фінансового результату діяльності підприємства, питання податкового обкладання прибутку.

Одним з ключових питань бухгалтерського обліку є визначення фінансового результату діяльності підприємства. Основним фінансовим результатом діяльності господарюючих суб'єктів є прибуток, який можна віднести до неоднозначних категорій ринкової економіки. Він є головною рушійною силою економіки ринкового типу, основною метою діяльності підприємців у цій економіці. Водночас складність його визначення зумовлюється різноманітністю сторін, які він відображає, а також різноманітністю форм, в яких він виступає.

Розглядаючи суть прибутку, слід відзначити наступні його характеристики:

- він являє собою форму чистого доходу суб'єкта господарювання на вкладений капітал. Категорія "прибуток" нерозривно пов'язана з категорією "капітал" — особливим фактором виробництва — і в усередненому вигляді характеризує ціну цього капіталу;
- він не є гарантованим доходом підприємця, що вклав свій капітал в той чи інший вид бізнесу, а являє собою результат умілого ведення цього бізнесу, оскільки в іншому випадку суб'єкт господарювання внаслідок своїх невдалих дій або об'єктивних причин зовнішнього характеру може не лише лишитися очікуваного прибутку, а й втратити вкладений капітал;
- він є певною платою за ризик здійснення підприємницької діяльності — рівень прибутку та рівень підприємницького ризику знаходяться у прямо пропорційній залежності між собою;
- він являє собою частину доходу, отриманого у процесі підприємницької діяльності, "очищену" від затрат на проведення цієї діяльності. Іншими словами, у кількісному вираженні прибуток є кінцевим показником, що являє собою різницю між сукупним доходом і сукупними витратами у процесі здійснення підприємницької діяльності;
- він є вартісним показником, вираженим у грошовій формі — така форма пов'язана з практикою узагальненого вартісного обліку всіх пов'язаних з ним основних показників — вкладеного капіталу, отриманого доходу, витрат та ін. [1, *10–14*].

Слід відзначити, що, на думку окремих економістів, прибуток не завжди відіграє позитивну роль. Це стосується окремих видів прибутків (прибуток, отриманий від спекулятивних комерційних операцій; прибуток від "тіньової" діяльності; "понадприбуток" від монопольної діяльності), які є джерелом особистого збагачення окремих категорій громадян, не приносячи при цьому користі суспільству в цілому. Тому, на нашу думку, обов'язково, особливо при оподаткуванні, слід звертати увагу на якість прибутку [3, *65*].

На сьогодні відсутнє чітке визначення прибутку як серед вітчизняних, так і зарубіжних учених. Основною причиною різних трактувань є питання про виникнення прибутку. Сучасні погляди на виникнення прибутку не мають єдиної концепції, вони є, скоріше за все, сукупністю певних пояснень. У розробку концепцій прибутку суттєвий внесок зробили економісти-теоретики, які, як правило, розглядали прибуток у зв'язку з капіталом і багатством.

© О. В. Михайленко, 2009

Відомий вітчизняний дослідник І. Бланк наводить таке визначення прибутку: "Прибуток являє собою виражений у грошовій формі чистий дохід підприємця на вкладений капітал, що є винагородою за ризик здійснення підприємницької діяльності, який являє собою різницю між сукупним доходом і сукупними витратами у процесі здійснення цієї діяльності" [1, *14*].

Не можна не погодитись з думкою В. Ковальова, що прибуток є штучною конструкцією, значенням якої можна варіювати у доволі широких межах [2, *87*]. Залежно від того, який підхід та які оцінки вибрані, прибуток може бути розрахований у різній сумі.

Як правило, розрізняють два підходи до визначення прибутку: економічний і бухгалтерський.

Принципова відмінність між прибутком економічним і прибутком бухгалтерським полягає в тому, що перший розраховується за прогнозними ринковими цінами, а інший — за фактичними оцінками. Для розрахунку економічного прибутку потрібно оцінювати активи підприємства, використовуючи метод капіталізації величини очікуваних чистих потоків, а це доволі складно і суб'єктивно. Тому більшу практичну цінність має прибуток бухгалтерський, який розраховується за фактично визнаними доходами і витратами підприємства, що мали місце у звітному періоді. Економічний підхід однаковий для визначення реалізованих і нереалізованих доходів; бухгалтерський підхід, керуючись принципом обачності (консерватизму), не поспішає визнавати нереалізований дохід, точніше, цей дохід буде визнаний як прибуток лише після реалізації [2, *91–92*].

Визначення бухгалтерського прибутку базується на двох основних концепціях [3, *64*]:

1) на концепції підтримки добробуту, або збереженні капіталу;
2) на концепції ефективності, або приросту капіталу.

Відповідно до першої концепції прибуток визначається як приріст власного капіталу суб'єкта господарювання за звітний період і такий приріст є результатом поліпшення добробуту підприємства. Ця концепція ґрунтується на оцінці змін в активах і пасивах балансу. При цьому розглядається статична модель балансу, в якій в активі відображаються засоби, а в пасиві показуються джерела їх формування. За такого підходу доходи визнаються тільки внаслідок збільшення активів чи зменшення зобов'язань, а витрати — на основі зменшення активів чи збільшення зобов'язань. У рамках такого підходу прибуток являє собою збільшення економічних ресурсів (вигод) господарюючих суб'єктів.

Згідно із засадами, передбаченими другою концепцією, прибуток визначається як різниця між доходами і витратами та є основним критерієм ефективності діяльності підприємства та дій його менеджменту. Прибуток у цьому контексті є результатом співвідношення доходів і витрат у відповідних звітних періодах, тобто співвідношення витрат і зумовлених ними доходів в одному звітному періоді . Доходи і витрати, що належать до майбутніх періодів, за даного підходу будуть визнані активом чи пасивом незалежно від реальної ситуації, чи є такий актив або пасив майбутнім надходженням або ж вибуттям економічних ресурсів. Це динамічна модель балансу, відповідно до якої актив — це витрати, що з часом перейдуть у затрати, а пасив — це доходи, які у майбутньому будуть цінностями. Саме на такому підході базується концепція подвійного запису, яка дає змогу сформувати подвійний фінансовий результат: як приріст власного капіталу (статична модель балансу) та як різницю між доходами і витратами (динамічна модель балансу) [3, *64–65*].

Нині у світовій практиці прибуток визначається переважно на основі оцінки змін у активах і пасивах, тобто домінує концепція підтримки добробуту. Але використовується також концепція ефективності. Підтвердженням цього є функціонування двох видів бухгалтерського прибутку:

- "сукупного" як результату зміни капіталу суб'єкта господарювання за рахунок всіх операцій (крім операцій з вилучення капіталу власниками);
- "операційного", що відображає ефективність основної діяльності підприємства за звітний період.

До складу основних недоліків показника бухгалтерського прибутку слід віднести відсутність однозначного його формулювання як в іноземних, так і у вітчизняних джерелах, а також незіставність показників прибутку, розрахованих різними суб'єктами, внаслідок того, що бухгалтерські стандарти припускають можливість застосування різних підходів до визначення та оцінювання доходів і витрат.

Прибуток, що відображається у фінансовій звітності, не дає можливості оцінити, чи відбулася зміна капіталу підприємства за звітний період, оскільки у звітності на певний момент не знаходять повністю відображення всі економічні витрати підприємства, зокрема витрати на залучення довгострокових фінансових ресурсів.

З економічної точки зору капітал суб'єкта господарювання примножується, коли економічні вигоди, отримані ним від використання ресурсів, є вищими за економічні витрати на їх залучення. У випадку, коли отримані економічні вигоди менше за розрахункову величину "вартості капіталу", підприємство фактично втрачає капітал.

Така позиція використовується в інвестиційному аналізі при прийнятті інвестиційних рішень, у тому числі стосовно придбання акцій конкретного емітента. Проте слід зазначити, що таку інформацію безпосередньо із бухгалтерської звітності отримати неможливо.

Інакше кажучи, підприємство може бути прибутковим за даними бухгалтерського обліку, але водночас може втрачати свій капітал. Прагнення до оцінювання ефективності використання задіяного капіталу привело до активного використання у зарубіжній практиці показника економічного прибутку. Під останнім розуміють приріст економічної вартості підприємства, який визначають як різницю між рентабельністю вкладеного капіталу (матеріальним виразом якого є чисті операційні активи) і середньозваженою вартістю капіталу, помноженою на величину власного капіталу. Поняття "чисті операційні активи" включає в себе також активи, джерелом фінансування яких є коротко- і довгострокові відсоткові зобов'язання [3, *65*].

Економічний прибуток дає змогу зіставити рентабельність вкладеного капіталу підприємства з мінімально необхідною для виправдання очікувань інвесторів дохідністю. Його можна також визначити як різницю між чистим операційним прибутком після оподаткування і величиною вкладеного капіталу, помноженого на середньозважену вартість капіталу. Такий розрахунок економічного прибутку більш властивий для його трактування як різниці між тим, що підприємство отримує за конкретний період часу, і тим мінімумом, який воно повинно заробити, щоб задовольнити своїх інвесторів.

Відзначимо, що від показника бухгалтерського прибутку економічний прибуток відрізняється тим, що при його розрахунку враховується вартість використання всіх довгострокових та інших відсоткових зобов'язань (джерел), а не лише витрат, пов'язаних з виплатою відсотків за залученими коштами, як це має місце при розрахунку бухгалтерського прибутку. Тобто бухгалтерський прибуток перевищує економічний на величину альтернативних витрат або витрат відхилених можливостей. Саме економічний прибуток є критерієм ефективності використання ресурсів.

Специфіка функціонування понять "бухгалтерський" та "економічний" прибуток не дає можливості прямо зіставити їх значення. У кожного показника може бути своя сфера застосування. Більш коректно говорити про них як про взаємодоповнюючі способи аналізу діяльності господарюючих суб'єктів. Застосування показника економічного прибутку може як підтвердити, так і спростувати висновки, що зроблені на основі показника бухгалтерського прибутку.

Отже, прибуток є розрахунковим показником (що може варіювати в певних межах), він дає можливість оцінити фінансово-господарську діяльність підприємства за звітний період. На його величину впливають як власне виробничо-комерційна діяльність підприємства, так і методи оцінювання, обліку та визначення показників доходів і витрат, що застосовуються спеціалістами. Залежно від різних комбінацій доходів і витрат та від розгляду нових їх видів можна послідовно розрахувати різні показники прибутку, при цьому кожен з них буде мати більше чи менше значення для тієї чи іншої категорії осіб, що мають інтерес до даного підприємства. Тобто поняття прибутку є багатозначним залежно від кола доходів і витрат, яке враховувалося при розрахунку саме цього показника. Тому завжди необхідна чітка й однозначна ідентифікація алгоритмічного та інформаційного забезпечення показника прибутку, що дасть змогу здійснювати обґрунтовані оцінні судження про нього [2, *95*].

Викладене вище стосувалось економічних проблем аспектів формування прибутку. Поряд з цим існує інший аспект — податковий, оскільки достовірне визначення податку на прибуток підприємства напряму залежить від величини задекларованої бази оподаткування.

Податок на прибуток підприємств є однією із найбільш розвинених форм оподаткування. Він вимагає достатньо розвиненої культури державності, потребує від платників усвідомленого ставлення до своїх прав та обов'язків, усвідомлення того, що даний податок є платою за створені державою сприятливі умови господарювання. Вилучаючи частину доходів суб'єктів господарювання, держава гарантує їм більш ефективне використання капіталу, що залишається в їх розпорядженні. Така податкова форма має чітко виражений регулювальний характер, що потребує уважного ставлення до механізму його функціонування, який включає і належне облікове забезпечення.

Оподаткування прибутку являє собою цілий комплекс спеціально розроблених і законодавчо закріплених форм і методів оподаткування для забезпечення економічного зростання суспільства.

Світовий досвід функціонування податкової системи показує, що податок на прибуток складає несуттєву частку податкових надходжень до бюджетів. Така ситуація зумовлена наступними причинами:

- він певною мірою обтяжує підприємницьку діяльність, у результаті чого зменшуються доходи чи капітал платників. Водночас у ринковій економіці підприємницька діяльність повинна безперешкодно розвиватися, доходи і майно зростати, розширюючи тим самим базу для прямого особистого і непрямого оподаткування;
- він скорочує обсяг ресурсів, що залишаються у розпорядженні суб'єктів господарювання, які могли б бути інвестовані, а отже, знижує зацікавленість в інвестиційній діяльності.

Головною характеристикою податку на прибуток є те, що він ставить рівень оподаткування у пряму залежність від джерела сплати податків. Оподаткування реалізується через помірковані ставки та надання пільг, що враховують якість прибутку.

Механізм оподаткування прибутку повинен стимулювати підприємців до збільшення продуктивності праці та максимального одержання прибутку, що зрештою призводить до збільшення надходжень до державного бюджету [4, *233*].

Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств" (із змінами і доповненнями) від 22 травня 1997 р. № 283/97-ВР, зокрема, суттєво змінив підхід до оподаткування прибутку підприємств.

До впровадження цього Закону об'єктом оподаткування був прибуток, що визначався як різниця між виручкою та собівартістю. При цьому не враховувалися витрати підприємця у цьому періоді, які не знайшли відображення у собівартості (зокрема, до них належать витрати на створення виробничих запасів, які будуть використані у майбутньому податковому періоді). Створювалася ситуація, коли платник у звітному періоді зазнавав великих витрат і не мав обігових коштів, а об'єкт оподаткування з бухгалтерського обліку був виведений, у результаті чого "вимивались" оборотні кошти підприємств.

Новим законом запропоновано принципово новий підхід до визначення об'єкта оподаткування, який став визначатись шляхом зменшення суми валового доходу на суму валових витрат і на суму амортизаційних відрахувань.

Такий метод обчислення бази оподаткування призводить до виникнення різних показників прибутку. У бухгалтерському обліку обчислюється показник прибутку на підставі вимог П(С)БО, а для обчислення бази оподаткування слід вести податковий облік, який дає можливість визначити реальну базу для обчислення податку на прибуток підприємств.

У випадку, коли прибутки відповідно до бухгалтерського і податкового законодавства різняться, витрати, що беруть участь при розрахунку оподатковуваного прибутку, показуються у звіті про фінансові результати за один рік, а в податковій декларації за другий рік. При цьому відповідно суми нарахованого податку і реального відтоку грошових коштів за податковими платежами можуть суттєво відрізнятися. У зв'язку з цим виникає поняття тимчасових різниць. Логіка появи тимчасових різниць пояснюється тим, що бухгалтерське законодавство повинно забезпечувати таке надання звітності, щоб користувачі могли скласти свою думку про поточний фінансовий стан підприємства і можливі у майбутньому грошові потоки. Стосовно податкового законодавства, то воно повинно передусім забезпечити достатність й обґрунтованість формування джерел для виплат у бюджет; крім того, у ньому передбачаються заходи заохочення дій підприємств, які, як вважається, можуть бути корисними суспільству в цілому (наприклад, особливий облік амортизації, що заохочує більш швидке оновлення активів; різні благодійні фонди, що виводяться з-під оподаткування та ін.) [2, *97–98*].

Таким чином, можна стверджувати, що прибуток являє собою фінансовий результат за певний період, який розрахований штучно, тобто залежний від багатьох факторів, що не мають відношення до руху реальних грошових коштів. Прибуток є специфічним компонентом того чи іншого варіанта структурування пасивної сторони балансу, достатньо варіативним у відношенні свого значення і не завжди супроводжується реальним збільшенням активів [2, *102*].

Відносність оцінки прибутку підтверджується правилом Дж. Дзаппа, яке базується на припущенні, що "доходи підприємства очевидні, а витрати сумнівні". Величина доходу зазвичай зафіксована у документах на реалізацію продукції та послуг, тобто вона визначена, тоді як величина витрат, що співвідносяться з цими доходами для розра-

хунку прибутку від операцій, залежить від облікової політики підприємства, тих чи інших методів обліку, що вносить елемент суб'єктивності та невизначеності при розрахунку цієї величини. Звідси і прибуток, як різниця між доходами і витратами, значною мірою є суб'єктивним і невизначеним. Водночас слід відзначити, що природа суб'єктивності у цьому випадку порівняно з економічним прибутком носить принципово інший характер. При розрахунку економічного прибутку суб'єктивність визначається цілком можливою упередженістю, неочевидністю вибраної оцінки; у випадку з бухгалтерським прибутком суб'єктивність виявляється у виборі того чи іншого методу обліку та/або набору статей доходів і витрат. У першому випадку документальне підтвердження обґрунтованості вибраної оцінки може не бути взагалі або може бути доволі сумнівним; у другому випадку документальне підтвердження вибраного методу, статей і оцінок завжди має місце [2, *103*].

Водночас прибуток є певною мірою результатом багатьох кількісних розрахунків, маніпулюючи якими як в алгоритмічному, так і в інформаційному аспектах, можна в певних межах впливати на значення цього результату [2, *105*].

Прибуток багатогранний за своїм уявленням і методах розрахунку та ідентифікується тільки тоді, коли достатньо чітко визначені поняття доходів і витрат або капіталу, а також способів їх оцінювання та ув'язки в єдиному алгоритмі розрахунку. Прибуток — це розрахунковий і тому достатньо умовний показник, адже залежно від набору факторів, що враховуються, та їх кількісної оцінки можуть розраховуватися різні показники прибутку.

Враховуючи багатозначність поняття "прибуток", постає необхідність у достатньо чіткій ідентифікації методичних засад його формування [2, *108–109*]:

1) факторів формування прибутку (або компонентів прибутку);
2) підходів до таких факторів оцінки;
3) можливих обмежень на спосіб визнання і облікову оцінку того чи іншого фактора, врахованого до загального алгоритму розрахунку.

Суть першого аспекту така: прибуток — це різниця між доходами і витратами, а тому, включаючи до розгляду той чи інший набір вихідних факторів, можна отримати декілька видів прибутку. Суть другого аспекту визначається різноманіттям оцінки складових елементів прибутку (так, вартість основних засобів можна списувати на собівартість шляхом застосування лінійної або прискореної амортизації — залежно від того, який метод обраний, величина прибутку може суттєво варіювати). Суть третього аспекту визначається наявністю різних обмежень і рекомендацій по відношенню до того чи іншого фактора та їх комбінацій [2, *109*].

У податковому обліку прибуток визначається шляхом зменшення скоригованого валового доходу на суму валових витрат та амортизаційних відрахувань.

При формуванні об'єкта оподаткування для стягнення податку на прибуток застосовується інший підхід: відповідно визначення прибутку у фінансовому і податковому обліку базується на єдиній методологічній основі, однак методики його формування відрізняються одна від одної.

Методичні засади формування прибутку в системі фінансового обліку визначаються необхідністю оцінювання ефективності використання вкладеного власниками капіталу. Внаслідок застосування такого підходу прибуток розглядається як складова власного капіталу підприємства, точніше, як його приріст упродовж визначеного проміжку часу, що спричинений здійсненням господарських операцій, пов'язаних з продажем продукції. Прибуток у цьому сенсі визначається як різниця між сумою доходів від усіх видів діяльності та загальною сумою витрат підприємства. Розрахована в такий спосіб величина зіставляється із сумою вкладеного капіталу, що і визначає ефективність його використання.

При формуванні прибутку до оподаткування застосовується інший підхід, в основі якого лежить визначення ефективності витрат господарюючих суб'єктів, а основним її критерієм є виникнення оподатковуваних доходів, спричинених цими витратами.

Отже, оподатковуваний прибуток є певним компромісом між державою як управлінською структурою, що формує спеціальний порядок визначення фінансового результату для цілей оподаткування, та суб'єктами господарювання, які в межах встановленого порядку намагаються його оптимізувати.

Література

1. *Бланк И. А.* Управление прибылью. — К.: Ника-Центр, Эльга, 1998. — 543 с.

2. *Ковалев В. В.* Прибыль: трактовка и виды // Вестн. Санкт-Петербург. ун-та. — Сер. 8. — 2003. — Вып. 4 (32). — С. 86–105.

3. *Новодворский В., Клестова Н., Шпак А.* Прибыль предприятия: бухгалтерская и экономическая // Финансы. — 2003. — № 4. — С. 64–68.

4. *Ткаченко Н. М., Горова Т. М., Ільєнко Н. О.* Податкові системи країн світу та України. Облік і звітність: Навч.-метод. посіб. / За заг. ред. Н. М. Ткаченко. — К.: Алерта, 2004. — 554 с.

Оподатковуваний прибуток являє собою компроміс між державою як управлінською структурою й суб'єктами господарювання, що створює можливості для оцінювання діяльності підприємства за звітний період.

Налогооблагаемая прибыль представляет собой компромисс между государством как управляющей структурой и субъектами хозяйствования, что создает возможности для оценки деятельности предприятия за отчетный период.

The taxable profit represents the compromise between the state, as managing structure and subjects of managing. It creates opportunities for an estimation of activity of the enterprise for the accounting period.

Надійшла 24 лютого 2009 р.